

УДК 338: 636.4

Максим В.Л., аспірант*[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького***СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто стан і тенденції розвитку виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України та Західного регіону зокрема. Проаналізовано динаміку виробництва та реалізації свинини. Визначено основні причини занепаду та передумови розвитку галузі.

Ключові слова: виробництво, реалізація, поголів'я свиней, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Розвиток виробництва свинини є пріоритетним завданням аграрної політики України. Однак, попри надзвичайну важливість галузі для вітчизняної економіки, фактичний стан її впродовж останніх років не відповідає потенційним можливостям. За роки незалежності України, негативні соціально-економічні процеси обумовили скорочення поголів'я свиней та обсягів виробництва продукції. На сьогоднішній час обсяг виробництва свинини не забезпечує внутрішні споживчі потреби. Тому одним із основних завдань агропромислового комплексу країни є відродження галузі та подальше прибуткове її ведення. Враховуючи наявність власної кормової бази та сприятливих ринкових умов, виробництво свинини характеризується коротким виробничим циклом і здатністю в короткі терміни забезпечити нарощування достатніх обсягів продукції для формування продовольчої незалежності держави та експортного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань розвитку тваринництва, та виробництва свинини зокрема, займалися багато вчених та науковців. Серед них можна зазначити таких відомих вчених, як О.А. Бугуцький, С.В. Васильчак, О.П. Дрига, П.К. Канінський, С.Й. Кутіков, О.В. Мазуренко, П.М. Музика, В.П. Рибалко, І.В. Свиноус, С.М. Приліпко, І.С. Трончук, В.Г. Чабан та інші.

Мета статті. Визначення стану і тенденцій розвитку виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України та Західного регіону. Оцінка причин занепаду та передумов розвитку галузі в умовах ринкових відносин.

Результати дослідження. У господарствах України в загальному поголів'ї свиней переважають такі породи, як велика біла, українська степова біла і миргородська, частка яких становить понад 96%. Серед них

* Науковий керівник – д.е.н., професор Музика П.М.

© Максим В.Л., 2011

високопродуктивні породи універсального напрямку, є м'ясні і сальні. За багатьма ознаками вітчизняні породи свиней не поступаються зарубіжним.

Пріоритетність галузі визначається її важливими біологічно-господарськими особливостями. Це - багатоплідність, скоростиглість, всеїдність та економне використання кормів [1].

При потребі в 30 кг свинини на 1 особу, в Україні фактично виробляється лише 16,1 кг, а фонд споживання становить 741 тис. т. за рік. Щорічно в Україну імпортується до 200 тис. т свинини. Розвиток виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України представлено табл. 1.

Таблиця 1

Розвиток виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України*

(станом на 1 січня)

Показник	1991 р.	1996 р.	2001 р.	2006 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2009 р.
Поголів'я, тис. голів	14071,2	7152,5	2414,4	2602,4	2730,9	3307,9	121,1
Обсяг виробництва у ж.м., тис. т	1119,0	291,2	117,6	198,8	301,4	344,9	114,4
Обсяг реалізація у ж.м. тис. т.	1169,7	281,5	127,5	151,5	282,3	278,2	98,5

*Розраховано за джерелом: [5; 6; 7].

З табл. 1 видно, що розвиток виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах характеризується фазами спаду, піднесення та зростання. Так, за 1991 – 2001 рр. поголів'я свиней швидкими темпами скорочувалося та у 2001 р. становило лише 2414,4 тис. голів. Враховуючи це, виробництво та реалізація свинини сільськогосподарськими підприємствами України у 2001 р. знизилися в 9,5 та 9 разів відносно 1991 р. В період з 2001 р. поголів'я незначними темпами зростає та у 2009 р. становить 2730,9 тис голів. У зв'язку з цим, обсяг виробництва свинини підвищився на 183,8 тис. т у живій масі. Вдвічі зросла реалізація продукції, яка у 2009 р. становила 282,3 тис. т у живій масі. З 2009 р. у сільськогосподарських підприємствах України розпочинається фаза зростання виробництва свинини. Станом на 1 січня 2011 р. ними вироблено 412 тис. т свинини у живій вазі, що на 19,5 % більше, ніж у 2010 р. Відповідно на 25,9% зросли обсяги реалізованої продукції, а поголів'я збільшилося до 3625 тис. голів.

Причиною зниження поголів'я свиней є диспаритет цін. З 1990 року темпи зростання цін на промислову продукцію та послуги для потреб села в декілька разів перевищили підвищення цін на сільськогосподарську продукцію.

Диспаритет цін у 2003 році порівняно з 1990 досяг шестикратного розміру, в результаті чого тваринництво стало збитковим, а збитковість м'яса свиней у 2002 році становила мінус 16,9 %. Другою причиною зменшення поголів'я свиней у суспільному секторі України є розпад свинокомплексів через неможливість придбати корми за дотованими цінами. В той же час дотації виробникам та споживачам було скасовано, контроль за цінами - ліквідовано. Крім того, були відмінені нетарифні імпорتنі обмеження. Ці фактори призвели до напливу м'ясних продуктів із Заходу. Через більш високі темпи зростання цін у порівнянні із заробітною платою, реальні доходи населення, а отже, й попит на м'ясопродукти, значно знизилися. Виробники, у свою чергу, опинилися у „цінових ножицях", з одного боку, ціни на корми та інші ресурси швидко досягли світового рівня, а з другого знизились на кінцеву продукцію. Іншими факторами, що негативно вплинули на тваринництво, є реструктуризація колишніх сільськогосподарських підприємств і запровадження нових організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств призводить до невизначеності в господарствах. Розпались ферми репродуктори, які забезпечували свинокомплекси поголів'ям [1].

У Західному регіоні ситуація щодо розвитку виробництва свинини ідентична, як і в цілому по Україні. Основні тенденції зміни поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах Західного регіону представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах Західного регіону, тис. голів.*

(станом на 1 січня)

Назва області	1991 р.	1996 р.	2001 р.	2006 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2009 р.
Волинська	197,3	110,7	33,1	43,3	64,2	74,2	115,6
Закарпатська	75,8	35,8	8,7	13,8	24,0	24,6	102,5
Івано-Франківська	127,6	60,5	11,3	29,2	43,0	87,8	204,2
Львівська	169,3	79,5	19,8	33,6	70,0	104,1	148,7
Рівненська	209,9	122,4	29,5	41,5	54,8	49,9	91,1
Тернопільська	296,6	170,8	38,5	53,3	68,9	88,0	127,7
Хмельницька	507,1	365,8	145,3	94,1	62,9	83,9	133,4
Чернівецька	200,1	99,5	16,8	25,8	51,5	54,6	106,0
Разом	1783,7	922,6	303,0	334,6	439,3	567,1	129,1

*Розраховано за джерелом: [5; 6; 7].

Найбільше поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах налічувалося у 1991 р. – 1783,7 тис. голів. Необхідно зазначити, що лише у Хмельницькій області, як видно з табл. 2, було більше 500 тис. голів. Проте до 2001 р. в усіх областях регіону кількість свиней скоротилася у 6 разів. Найбільше скорочення спостерігалось у Чернівецькій (12,2 раза) та Івано-Франківській (11,3 раза) областях. Зокрема, у сільськогосподарських підприємствах Львівської

області поголів'я за цей період зменшилося у 8,5 раза. Проте з 2001 р., аналізуючи наведені дані, в усіх областях Західного регіону, крім Хмельницької, де спад продовжився до 2009 р., сукупне поголів'я свиней регіону зростає до 567 тис. голів у 2010 р. У тому числі кількість свиней, які налічувалися у сільськогосподарських підприємствах Львівщини, зросла у 5,2 раза протягом даного періоду.

Динаміка кількості поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах практично пропорційно вплинула на оновні тенденції у виробництві та реалізації продукції, які видно з табл. 3 та 4.

Таблиця 3

Виробництво свинини у сільськогосподарських підприємствах Західного регіону у живій масі, тис. т.*

(станом на 1 січня)

Назва області	1991 р.	1996 р.	2001 р.	2006 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2009 р.
Волинська	15,9	4,0	1,4	3,1	7,8	7,8	100,0
Закарпатська	6,2	1,4	0,5	0,7	2,0	2,3	115,0
Івано-Франківська	13,0	2,1	0,7	2,8	7,7	11,4	148,1
Львівська	14,8	3,1	0,9	2,5	6,6	12,3	186,3
Рівненська	15,5	5,2	1,3	3,5	6,4	4,5	70,3
Тернопільська	20,2	6,3	1,4	2,6	5,6	7,0	125,0
Хмельницька	30,9	13,8	5,3	5,1	5,1	5,8	113,7
Чернівецька	15,0	4,3	0,8	2,9	8,0	7,1	88,8
Разом	131,5	40,2	12,3	23,2	49,2	58,2	118,3

*Розраховано за джерелом: [5; 6; 7].

Скорочення поголів'я за 1991 – 2001 рр. призвело до зменшення обсягів виробництва та реалізації свинини у 10 разів. У 2001 р. сільськогосподарськими підприємствами Західного регіону вироблено всього 12,3 тис. т свинини у живій масі та реалізовано 12,5 тис. т. Найбільший спад виробництва спостерігався у Чернівецькій (20 раз) та Івано-Франківській (15,6 раза) областях, а обсяги реалізації свинини знизилися у 18,5 раза відповідно. Зокрема, у Львівській області виробництво свинини сільськогосподарськими підприємствами скоротилося у 12 разів, а реалізація – у 19,4 раза.

С.М. Приліпко зазначає, що незадовільний стан забезпечення кормами, незбалансованість кормових раціонів, недосконалість племінних і продуктивних якостей тварин, недотримання технології в сільськогосподарських підприємствах у значній мірі призводять до зменшення середньодобових приростів свиней на вирощуванні і відгодівлі. А це в свою чергу впливає на скорочення обсягів виробництва свиней в живій масі. Разом з тим, однією з причин зменшення виробництва свинини в сільськогосподарських підприємствах є скорочення виходу приплоду поросят від основних свиноматок та рівень падежу свиней [3].

Проте, з 2001 р. по 2010 рр., аналізуючи дані з табл 3 та 4, в наслідок збільшення поголів'я в більшості областях регіону, обсяги виробництва зростають у 4,7 раза, відповідно реалізація зросла у 3,6 раза. В тому числі на Львівщині, виробництво та реалізація свинини у сільськогосподарських підприємствах зросли у 13 разів.

Таблиця 4

Реалізація свинини у сільськогосподарських підприємствах Західного регіону у живій масі тис. т.*

(станом на 1 січня)

Назва області	1991 р.	1996 р.	2001 р.	2006 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2009 р.
Волинська	14,6	3,2	1,3	2,2	7,6	6,6	86,8
Закарпатська	6,4	1,6	1,0	0,4	1,6	1,7	106,3
Івано-Франківська	12,5	2,9	0,8	2,5	6,8	8,5	125,0
Львівська	13,6	3,2	0,7	2,0	5,1	9,1	178,4
Рівненська	14,2	4,8	1,3	2,8	6,9	5,0	72,5
Тернопільська	17,2	5,6	1,4	1,5	5,4	5,1	94,4
Хмельницька	28,1	12,1	4,9	3,4	4,0	3,4	85,0
Чернівецька	22,0	4,3	1,1	2,6	7,6	6,5	85,5
Разом	128,6	37,7	12,5	17,4	45,0	45,9	102,0

*Розраховано за джерелом: [5; 6; 7].

Динамічний розвиток виробництва та реалізації свинини пояснюється такими показниками як скороспілість та багатоплідність. Необхідно також врахувати позитивні зміни ринкових відносинах за цей період, що стало поштовхом для розвитку галузі. Зміни частки сільськогосподарських підприємств у поголів'ї, виробництві та реалізації свинини в Україні показано у табл. 5.

Таблиця 5

Частка сільськогосподарських підприємств у поголів'ї, виробництві та реалізації свинини в Україні за 1991 – 2010 рр., %

Показник	1991 р.	1996 р.	2001 р.	2006 р.	2009 р.	2010 р.	2010р. до 2009р. + пунктів
Поголів'я,	72,4	54,4	31,6	36,9	41,8	43,7	1,9
Обсяг виробництва у ж.м.	53,3	26,8	14,0	27,3	39,1	42,7	3,6
Обсяг реалізація у ж.м.	56,6	25,2	13,5	19,0	22,2	34,9	12,7

У 1991 р. частка поголів'я, що утримувалося сільськогосподарськими підприємствами становила 72,4 %, а це найбільше за досліджуваний період. Відповідно, половина від усієї виробленої та реалізованої свинини, припадає на сільськогосподарські підприємства. Протягом десяти наступних років, частка у поголів'ї знизилася до 31,6%, враховуючи це, підприємствами було вироблено та реалізовано всього до 14% усієї свинини в державі. Проте за 2001 – 2010 рр. частка сільськогосподарських підприємств у поголів'ї зросла до 44%, відповідно зросла частка у виробництві та реалізації продукції.

Висновки. Розвиток виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах характеризується фазами спаду, піднесення та зростання. За 1991 – 2001 рр. поголів'я скоротилося у 5,8 раза. Основними причинами занепаду галузі є диспаритет цін, розпад свинокомплексів, зниження ефективності виробництва. Враховуючи це, виробництво та реалізація свинини сільськогосподарськими підприємствами України у 2001 р. знизилася в 9,5 та 9 разів відносно 1991 р. В період з 2001 р. поголів'я зростає та у 2011 р. становить 3625 тис голів. У зв'язку з цим, зростає обсяг виробництва та реалізації. Аналогічна ситуація склалася в областях Західного регіону, зокрема у сільськогосподарських підприємствах Львівщини.

Література

1. Економіка свинарства. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.udau.edu.ua/library.php?pid=2073>
2. Наказ 17.09.2010 N 569/72 “Про затвердження Програми розвитку свинарства на період до 2015 року”.
3. Приліпко С.М. Стан виробництва та реалізації свинини в Україні: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/prilipko-sm-stan-virobnitstva-ta-realizatsiyi-svinini-v-ukrayini/>
4. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. О.Г. Осауленка.– К.: Держкомстат України, 2010. – 566 с.
5. Статистичний збірник “Регіони України” 2010 р. -К.: Держкомстат, 2010. - 805 с.
6. Статистичний бюлетень “Стан тваринництва в Україні” 2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Статистичний збірник “Тваринництво України” за 2009 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Summary

Maxym V.L., PhD student

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskyj*

THE STATE AND PROGRESS OF PORK PRODUCTION TRENDS ARE IN AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE

In the article the state and progress of production of pork trends are considered in the agricultural enterprises of Ukraine and Western region in particular. The dynamics of production and realization of pork is analysed. Principal reasons of decline and development of industry are certain.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2011 р.